

О Б Щ И Н А П А В Л И К Е Н И
КАТО АДМИНИСТРАТИВНО - ТЕРИТОРИАЛНА
ЕДИНИЦА

Разположен в плодородната долина на р. Росица, средище на важни пътища от Дунава към Стара планина и заселен с предприемчиви българи, Павликени тръгва по своя нов път на развитие през 1878 год. След Освобождението, в резултат на вътрешни миграционни процеси и аграрния преврат, етническият облик на селището се променил изцяло. На местото на изселеното мюсюлманско население, живяло в Павликени през последните 40 години на османското владичество, се заселили будни български домакинства от съседните села и Балкана.

Различните административни реформи и закони, нееднократните промени в териториалната структура на България оказват определено влияние върху общественото развитие, характера, структурата, както и върху социално-икономическия и политически живот на Община - Павликени. На границата на XIX и XX столетие Община - Павликени представлява самото село Павликени, което се управлявало от Павликенски селски общински съвет, начело с кмет. След Освобождението до 1894 година Община - Павликени била в рамките на Паскалевска околия и в границите на Търновското окръжие. При първото преброяване през 1880 год. Павликени било населено с 580 жители. Постепенно селището изпреварило съседните села в своето развитие и приело нови функции.

Важен фактор за новото възраждане на Павликени като селище се оказва - Атанас х. Славчев (род.5.10.1856г. - поч.10.11.1943г.) – едър земевладелец и собственик на по-голяма част от землището на Павликени. Създаването на х.Славчовият чифлик запазва Павликени като административна структура, тъй като вероятността землището му да бъде разграбено от околните села е била съвсем реална. Изграждането на много обществени сгради и институции в Павликени става със съдействието и прякото участие на семейство х.Славчеви. Използвайки финансовите си възможности, авторитет и лични връзки Атанас х. Славчев помага при разрешаването на редица проблеми на селището. С неговото съдействие и върху част от неговите земи са построени църквата, Основното училище, Мировото съдилище, откриват се Земеделското училище, Държавното опитно поле, гимназията, казармата, ловния дом. За цялостната си дейност

като дарител и всеотдаен общественик, като кмет на Павликени през 1900 год. и като народен представител в края на XIX век, жителите на селището го обявили за свой “първ гражданин “ и за “старейшина” на общината. Портретът му трябвало да се постави “за вечни времена” в сградата на кметството.

С управлението на първите кметове и общински съветници в летописите на Павликени са записани и важни моменти от историята на селището като: поставяне началото на образователното дело (1880), построяване на православна църква (1882), отпускане на общинска земя за създаване на Държавен лозов разсадник, построяване на първото училище, първата регулация на улиците и други. Отново не без съдействието на Атанас х.Славчев, през 1894 год.Павликени става околийски център. Новата Павликенска околия, като част от Търновското окръжие, наброява 36 543 жители, от които 18 069 мъже и 18 474 жени. В периода 1894 - 1899 год. Павликенска околия се състои от 26 общини, обхващащи 28 села. Територията, която заемала околията, била 697 кв.км. По своето вероизповедание жителите били предимно православни християни - 33 016, мохамедани - 3 514, други - 13. Грамотното население е наброявало едва 5 655 (предимно мъже), за сметка на 30 888 неграмотни.

През последното десетилетие на XIX век Павликени изпреварило съседните села в своето развитие и постепенно приело нови функции, като окончателно си извоюва правото на естествен административен и стопански център на 31 големи села. Основен поминък на населението в района е селското стопанство. Постепенното увеличаване и въвеждането на селскостопанската техника създава условия за отглеждане на традиционните за района земеделски култури – пшеница, соя, царевица, слънчоглед, памук и др. В края на миналия век, от общо седем околии в Търновското окръжие, Павликенска околия е на трето място по добив на зърно. Лозарството и зеленчукопроизводството, както и животновъдството са неразделна част от поминъка на местното население.

Отчитайки бързото развитие на земеделието и животновъдството в района, както и нуждите на населението от околните села, прозорливата местна управа през 1897 год. взема решение за откриване на седмичен пазар за животни. По-късно било разрешено пазарът да се разшири и да се търгува с всички видове селскостопански стоки.

Немаловажен фактор за развитието на търговията и за привличането на повече търговци е определянето на вторник за пазарен ден - ден, когато няма пазари в околните по-големи градове.

Безспорно най-важният фактор, който стимулира развитието на Павликени още в началото на ХХ век е прокарването на Централната ж.п. линия София - Варна и определянето на Павликени като една от нейните гари. Наличието на железопътен транспорт (от есента на 1899 год.) стимулира развитието на производителните сили в Павликенския край. Ж.п. гарата става катализатор за някои отрасли на земеделието, като зърнопроизводството, лозарство, овощарство и зеленчукопроизводство. Възможности за разрастване получават винопроизводството, мелничарството, птицевъдството, керамичното производство. Увеличава се броят на видовете индустриални култури, отглеждани в района. Така още през първото десетилетие на ХХ век ж.п. гара Павликени се утвърждава като основен износител на селскостопанска продукция от един район, намиращ се на 50 - 60 км в радиус около Павликени. Само за две десетилетия обаче, от износителен пункт, ж.п. гара Павликени се утвърждава като важен търговски и транспортен център, където се доставят и разпределят разнообразни манифактурни и колониални стоки.

В резултат на поредната административно-териториална реформа през 1899 год. и по политически причини Павликенска околия е закрыта. Общините в нея се разпределят към състава на съседните околии : към Търновска околия - 26 общини (в това число и Павликени) и по две общини към Горнооряховска, Севлиевска и Ловешка околия. От 1 юни 1901 год. е въведено ново административно-териториално деление на България, в резултат на което Община - Павликени остава една от 59 - те самостоятелни селски общини в рамките на Търновска околия до 1934 год.

Независимо от закриването на Павликенска околия много от административните служби и през следващите десетилетия на ХХ век запазват функциите си на околийски. Околийското данъчно управление е продължило съществуването си до 1922 год. През 1894 год. е основано околийско учителско дружество, а в началото на 1934 - 35 година в Павликени все още има учебна околия с околийски училищен инспектор. Околийското мирово съдилище, съществувало в Павликени от 1894 год. до съдебната реформа през 1934 год. Ежедневните нужди на населението от околните села налагат през есента на 1938 год. околийският съд да бъде възстановен с околийски

съдии. Запазва се и обособената от края на миналия век Павликенска санитарна околия. От 1906 до 1932 год. Павликени е било седалище и на околийски лекар с медицински участъкови фелдшери по околните села.

Хронологичното проследяване на кметските управи показва, че не малко от кметовете и общинските съветници са печелили доверието на Павликенчани в два и повече мандата. В дневния ред на заседанията на кметските управи са въпросите засягащи благоустрояването на селището, разглеждане на молби и жалби на селяните, разпределение на общинските бюджетни средства, състоянието на общинската собственост и други актуални за момента проблеми. В ежедневната си работа кметът работи съвместно с общинските съветници, определени след преки избори като представители на политическите партии и коалиции.

Стопанското развитие след голямата икономическа криза 1929 - 1933 год. се отразило благоприятно не само върху зърнопроизводството и животновъдството в Павликени. За нуждите на селското стопанство и бита в селото се установили десетки занаятчии. Развила се търговията. Разнообразната селскостопанска продукция била база за построяването на първите промишлени предприятия - мелници, маслобойни, дараци и други. От занаятчийството се родила Краватната фабрика. Тухларните използвали хубавата местна суровина. Важно място в стопанския живот на селото имали кооперациите, които чрез обединението на по-дребни капитали създавали по-големи икономически възможности.

Стопанският подем на Павликени оказал своето влияние и върху културно-просветния живот, благоустрояване и бит. Открити били гимназия, земеделско, коларо-железарско и стопанско девическо училища. Народна кооперативна болница обслужвала населението от района. Читалищната библиотека била обогатена с нови книги, отворени били книжарници, изграждали се самодейни колективи, спортно-туристически и въздържателни дружества.

След военния преврат на 19 май 1934 год. и с въвеждането на областите се пристъпва към окрупняване на общините. Към Община - Павликени се присъединяват селата Патреш и Стамболово. Населението на съставната община през 1934 год. е 8144 души, а територията 67588 дка. Управлението на общината се поема от Засилена селска общинска управа, начело с назначавани от централната власт кметове. По време на назначаваните кметове в

Павликени са построени няколко обществени сгради: общинска административна сграда, кланица, люпилня, чешми, трапезария към гимназията, ново училище, оформени, благоустроени и наименувани са улици и площади, канализирани са някои квартали, започва строежа на баня, фурна и читалище. По решение на Павликенската общинска управа в тези благоустройствени начинания участие взема цялото население - едни с трудова повинност, други с лични финансови средства. Успоредно с развитието на Павликени бързо нараствал и броят на жителите му. От 580 през 1880 год., през 1890 год. - 1314, 1900 год.- 1744, през 1926 г.

- 3906 души, а в навечерието на Втората световна война броят на населението в Павликени достига 5000 жители.

Благоустрояването на Павликени, цялостното му обществено-икономическо и политическо развитие, както и увеличеното население, го утвърждава като стопански и културно-просветен център на околните селища. Всичко това дава основание на тогавашния Министерски съвет с Постановление N 72 от 29 юни 1943 год. да обяви селото за град, а Павликенската селска община се признава за градска такава. (Държ. в-к., бр.153 от 12. 07.1943 год.)

В новата обществено-политическа обстановка след Втората световна война, правителството на ОФ с решение от 01.01.1945 год. възстановява Павликенска околия, в състава на която влизат околните и 27 села - общини. Селищата - Сухиндол, Кр.Градище, Г.Косово и Бяла река са присъединени към Павликенска околия през 1950 год. След 1951 год. управлението на околията се поема от Изпълнителен комитет на Градски общински народен съвет, начело с председател. Павликени е център на околия до 1959 год., когато България е разделена на окръзи, а градът и прилежащата му община са включени в състава на Великотърновски окръг.

Периодът на 60-те и 70-те години остава в историята на Община - Павликени като години на съзидателен труд. Постепенно Павликени и селата от общината променят своя облик, извършва се огромна благоустройствена дейност, ежегодно се изпълнява жилищно-строителна програма, променя се съотношението между отраслите селско стопанство и промишленост. Възникват промишлените предприятия : Машиностроителен завод за производство на джанги "Заря", Комбинат за хартиени опаковки, Комбинат за горивна апаратура, Машиностроителен завод "Вагрянка", Винарски завод, Керамичен завод, Шивашко предприятие и др. Селскостопанските

традиции на Павликенска община се стимулират с изграждането на Росишката напоителна система, с развитието на Института по соя, Репродуктивна база по хибридно свиневъдство, Предприятие “Плодови сокове“, ДСС за цветя, Птицекомбинат.

Развитието на транспорта и съобщенията, мащабната жилищно-строителна програма постоянно променят цялостния вид на Павликени и общината. През 70-те години Павликени вече има своя нова сграда на Общинска болница, пет основни и средни училища, пет детски градини, нова читалищна сграда. По-късно са изградени голям летен театър, модерна спортна зала, Исторически музей, съвременни киносалони. Постепенно, но безвъзвратно се променят битът и културата на хората.

Много от новите обществени сгради и благоустрояването на селищата от общината са осъществени със средства от самооблагането на населението или с трудовото участие на жителите им. За просперитета на Община - Павликени през последните 120 години определен и значим принос имат кметовете и общинските съветници. Всички те са работили в специфична обществено - политическа обстановка. Различна е била подкрепата, която са получавали от обществеността, нееднозначно са били оценявани и техните лични и делови качества, не са били еднакви и финансовите възможности на кметствата в различните години. Общото между тях е любовта им към Павликенския край, желанието им да помогнат на хората, амбицията им да оставят след себе си дела сътворени за идните поколения.

НЕЛИ ЦОНЕВА